

2019-054

Archeologienota

Brugge Scheepsdalelaan 47

Programma van Maatregelen

Bert ACKE en Maarten BRACKE

28-10-2020

1. Gemotiveerd advies

De archeologienota kadert in het Onroerenderfgoeddecreet van 12 juli 2013. Naar aanleiding van een geplande aanvraag voor een omgevingsvergunning voor stedenbouwkundige handelingen te Brugge Scheepsdalelaan 47 (provincie West-Vlaanderen), gelegen in woongebied en waarbij de totale oppervlakte van de betrokken percelen 3000m² of meer bedraagt en de bodemingrepen groter zijn dan 1000m², dient de initiatiefnemer een archeologienota toe te voegen aan de vergunningsaanvraag. De archeologienota dient opgemaakt te worden onder supervisie van een erkend archeoloog.

Het terrein, 4428m² groot, heeft een onregelmatige vorm en is grotendeels bebouwd. In het noordoosten grenst het aan de Scheepsdalelaan, in het westen aan de Kroonstraat. Woningen Scheepsdalelaan nrs. 45-51 en 57 maken deel uit van het plangebied, erachter bevindt zich enkele magazijnen en een in asfalt verharde parkeerruimte. Langsheen de Kroonstraat bevindt zich een appartementsgebouw (Kroonstraat 28), met erachter een nooit afgewerkte 'put' waar ooit een ondergrondse parkeergarage was gepland, te bereiken via een inrit net ten noorden van het appartementsgebouw. Deze put is meerdere meter diep uitgegraven en neemt het grootste deel van perceel 502N2 in beslag.

Het plangebied is te situeren in het gehucht Scheepsdale, waar reeds vóór 1167 bewoning aanwezig was, gelegen rond een waterput en de brug over de Leet en langsheen een belangrijke noordwestelijke uitvalsweg van de stad Brugge, zijnde de Scheepsdalelaan en de huidige Blankenbergse Steenweg in het verlengde ervan aan de overzijde van de brug. Het terrein behoort dus niet tot de middeleeuwse stadskern van Brugge, maar sloot eerder aan bij de deelgemeente Sint-Pieters. De kern ervan bevindt zich op enige afstand ten noorden van het plangebied. De geschiedenis van het plangebied is verbonden aan de ontwikkeling van Scheepsdale en de omgeving eromheen. De toegankelijkheid van de wijk Scheepsdale, gelegen aan beide oevers van de Leet, wordt verbeterd in 1397 door het bouwen van een stenen brug. De Ieperlee/Leet was van oudsher een belangrijke verkeersader, die in 1618 werd omgevormd tot het kanaal Brugge-Oostende. Door het verbeterde waterwegennet neemt ook het personenvervoer toe. Vanaf de 17de eeuw voorziet een barge een verbinding naar Nieuwpoort en Oostende. Dit alles brengt ter hoogte van de Scheepsdalebrug een grote bedrijvigheid met zich mee: er komen onder meer handelszaken, bedrijven en herbergen. Het gehucht, de wegen, de brug en de bebouwing worden duidelijk weergegeven op cartografische bronnen vanaf eind 16de eeuw. Of er in die tijd al bebouwing was op het plangebied, is niet duidelijk. Het gehucht wordt ook duidelijk weergegeven op de Ferrariskaart van ca. 1777 en aangeduid als wijk Schipsdaele. In de noordelijke hoek van het plangebied wordt een gebouw weergegeven, een onderdeel van een huizenrij die verder doorloopt naar het kanaal. De rest van het terrein is onbebouwd en in gebruik als tuin; ten zuiden strekt zich een grote zone met moestuintjes uit. Net ten westen is een omwalde site gelegen. Doorheen het plangebied lijken enkele (perceels)grachten te lopen. Op de Atlas der Buurtwegen uit ca. 1840 en de Poppkaart uit 1842 is, net als op de Ferrariskaart, enkel bebouwing in de noordelijke hoek te zien. De Kroonstraat wordt op beide kaarten ook weergegeven. Ook de voorstelling op de Vandermaelenkaart is gelijkaardig, wel wordt van west naar oost doorheen het plangebied een gracht aangeduid, vermoedelijk is dit niet meer dan een perceelsgreppel. Op de topografische kaarten van tweede helft 19de - eerste helft 20ste

eeuw lijkt er voor het plangebied weinig te veranderen. De luchtfoto van 1971 is wat wazig, in het oostelijke deel lijken de huidige gebouwen reeds aanwezig. Vanaf de luchtfoto van 1979-1990 is de huidige invulling van het terrein duidelijk te zien.

Het plangebied maakt deel uit van de polderstreek, nabij de overgang naar de zandstreek, en was tot diep in de middeleeuwen onderhevig aan de invloed van de zee. In dit schorregebied kwam in de volle middeleeuwen het gehucht Scheepsdale tot ontwikkeling langs de Leet – de naam verwijst waarschijnlijk naar een aanlegplaats voor schepen -, nadat de zeewerking niet zo diep meer landinwaarts kwam. Het plangebied is dus gelegen in een dynamisch polderlandschap, waarbij langdurige menselijke aanwezigheid voorafgaand de volle middeleeuwen zo goed als onmogelijk was. De zeewerking heeft er voor gezorgd dat er diverse fluviaatle afzettingen aanwezig kunnen zijn op het plangebied.

Hoewel de wijk Scheepsdale een lange en interessante geschiedenis heeft, gebeurde er in de nabijheid van het plangebied nog geen archeologisch onderzoek, ook zijn er geen vondstmeldingen gekend. De bewaringstoestand van de bebouwing die er reeds in de 12de eeuw in dit gehucht was, kan dus niet ingeschat worden. Grootschalige opgravingen werden ook nog niet uitgevoerd in de omgeving. De enige grotere opgraving in de buurt dateert uit 1899 en leverde de belangwekkende vondst op van een ijzertijd nederzetting en een Romeinse havenpost, maar deze site – Fort Lapin – bevindt zich op eerder grote afstand van het plangebied en heeft andere landschappelijke kenmerken. Recent werden er in Sint-Pieters enkele proefsleuvenonderzoeken uitgevoerd waarbij soms laatmiddeleeuwse sporen werden aangetroffen, deze resulteerden echter niet in opgravingen. Algemeen kan aan het plangebied een verhoogde verwachting gegeven worden voor archeologische sporen vanaf de volle middeleeuwen, alsook een eerder lage verwachting voor sites uit de metaaltijden en de Romeinse periode. Deze laatste sites zullen zich echter onder een middeleeuws overstromingspakket bevinden.

De bestaande gebouwen en verhardingen op het terrein worden afgebroken, met uitzondering van het appartementsgebouw aan de Kroonstraat. Aan de Scheepsdalelaan worden nieuwe appartementen gebouwd, in het binnengebied een combinatie van appartementen en grondgebonden woningen. De 'put' in het westen van het plangebied en de inrit worden opgevuld met granulaten en teelaarde teneinde er een park te creëren. In het oostelijke deel van het terrein wordt een nieuwe parkeergarage aangelegd, van 1 bouwlaag diep (ca. 3-3,5m onder maaiveld) en met een bruto-oppervlakte van 1652,48m². Deze garage komt deels onder het nieuwe appartementsgebouw langs de Scheepsdalelaan te liggen, en deels onder het binnengebied dat wordt ingericht als groen park met geïntegreerde brandweg. De bodemingrepen met mogelijke impact op het archeologische archief concentreren zich in het oostelijke deel van het plangebied. Er kan hier een algemene bodemverstoring van ca. 80cm verwacht worden (sloop; aanleg funderingen, bodemplaten, nutsleidingen; omgevingsaanleg), met ter hoogte van de nieuwe parkeergarage een ingreep van meer dan 3m diep. In het westelijke deel van het plangebied betreffen de werken enkel het opbreken van de bestaande verhardingen en het aanvullen van deze zone tot op maaiveldniveau.

Het plangebied kent een verhoogde archeologische verwachting voor sites vanaf de late middeleeuwen, en een lagere verwachting voor sites uit de metaaltijden/Romeinse periodes. Op basis van het bureauonderzoek kan de afwezigheid van een archeologische site op het westelijke deel van het plangebied, ter hoogte van de 'put', verondersteld worden. Deze put is meer dan 2m

diep uitgegraven, waardoor eventueel aanwezig archeologisch erfgoed vernield is. In het oostelijke deel van het plangebied kan de aan- of afwezigheid van een archeologische site op dit moment niet aangetoond worden. De huidige bebouwing en verharding op het terrein kan een impact gehad hebben op eventuele archeologische sites, maar dat is op basis van enkel het bureauonderzoek niet vast te stellen. In deze oostelijke zone zijn de geplande werken van die aard dat eventueel aanwezig archeologisch erfgoed bedreigd wordt. Een verder vooronderzoek kan relevante kennisvermeerdering genereren voor de algemene ontwikkelingsgeschiedenis van het gehucht Scheepsdale, waarover archeologisch niks is gekend. Er dient in het oostelijke deel dus verder vooronderzoek te gebeuren, in uitgesteld traject na het slopen van de huidige bebouwing.

Het verder vooronderzoek bestaat uit een proefsleuvenonderzoek, de modaliteiten hiervan worden hieronder behandeld.

2. Administratieve gegevens en afbakening

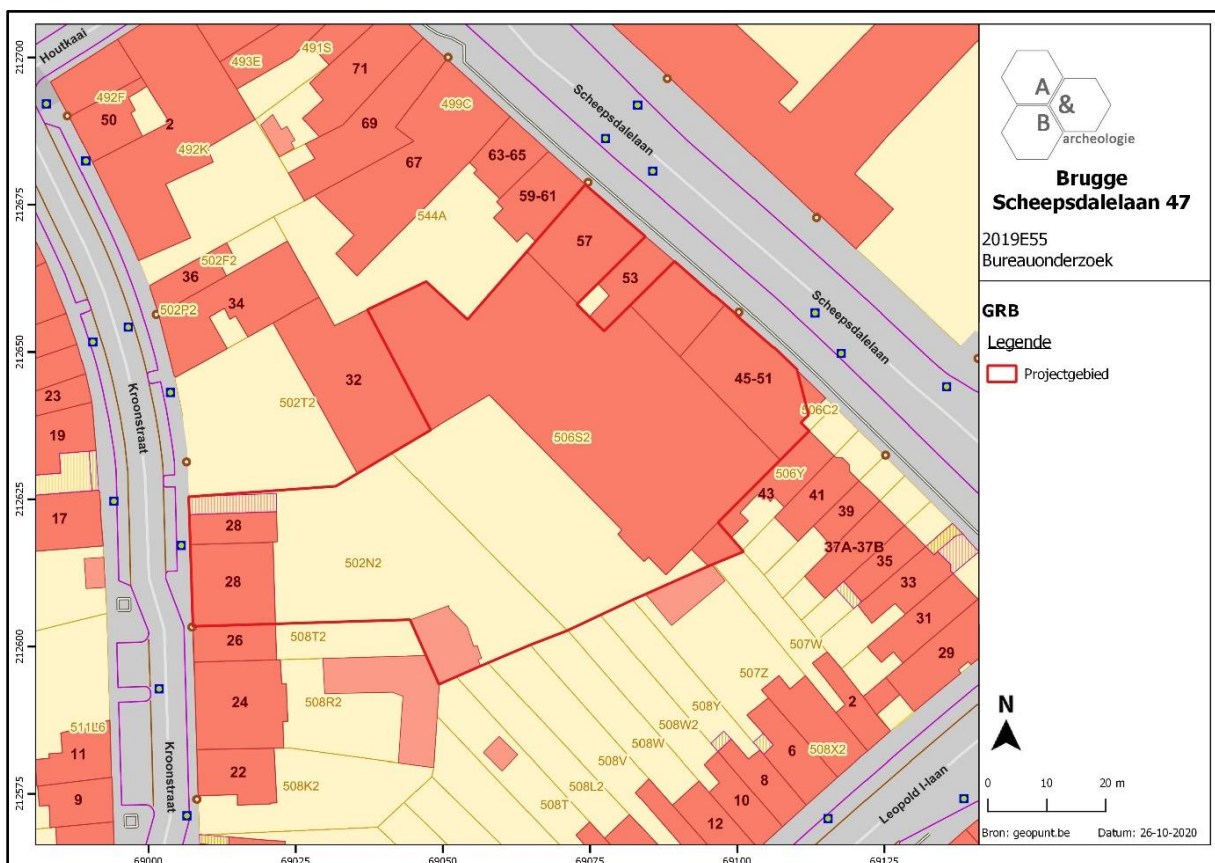
Locatiegegevens: West-Vlaanderen, Brugge, Scheepsdalelaan 47

Lambertcoördinaten onderzoeksgebied: X: 68980,82 en Y: 212591,47; X: 69141,06 en Y: 212680,54

Oppervlakte plangebied: 4428m²

Kadastergegevens: Brugge, afdeling 8, Sectie M, perceel 502N2, 502S2, 506A2

Het plangebied komt niet volledig in aanmerking voor verder vooronderzoek. Perceel 502N2 dient niet verder onderzocht te worden, hier vond reeds een grootschalige verstoring plaats. Dit perceel heeft een oppervlakte van 1357m². De onderzoekbare oppervlakte zal hierdoor 3071m² bedragen.

Figuur 1 Aanduiding van het plangebied op het kadasterplan (bron: geopunt.be). Het westelijke perceel 502N2 wordt niet weerhouden voor verder vooronderzoek.

3. Vraagstelling

Het doel van het onderzoek is het achterhalen of er op het terrein één of meerdere archeologische sites aanwezig zijn en te bepalen welke maatregelen dienen te worden genomen voorafgaand aan de verdere ontwikkeling van het projectgebied. Daarnaast kan ook de verstoringsgraad in kaart gebracht worden. Hieronder worden enkele specifieke, niet limitatieve, onderzoeksvragen weergegeven.

- Hoe is de bodemopbouw?
- Wat is de graad van verstoring binnen het plangebied?
- Zijn er archeologische sporen aanwezig?
- Welke spoorcategorieën komen voor?
- Wat is de bewaringstoestand van de aangetroffen sporen?
- Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren en behoren ze tot één of meerdere periodes?
- Zijn er indicaties omtrent artisanale activiteiten of aanwijzingen voor andere functionele eigenschappen?
- Wat is de relatie tussen de archeologische sporen en het landschap?
- Kan een archeologische site uitgesloten worden?
- Is een vervolgonderzoek noodzakelijk, en zo ja, wat is de afbakening en aan welke modaliteiten (strategie, onderzoeksvragen) moet dit voldoen?

4. Plan van aanpak (onderzoeksstrategie, -methode en –technieken)

Uit het verslag van resultaten kwam naar voor dat verder vooronderzoek met ingreep in de bodem door middel van proefsleuven de meest aangewezen methode is om het plangebied te onderzoeken. De afbakening van het onderzoeksgebied is te vinden op de boven- en onderstaande figuren. De voorziene onderzoeksmethode moet niet uitgevoerd worden indien de geplande werken alsnog niet zullen plaatsvinden.

Zowel het veldwerk als de verwerking en rapportage van de hieronder beschreven methode dient te voldoen aan de methodiek zoals beschreven in de Code van Goede Praktijk. Het onderzoeksdoel is succesvol bereikt indien de vraagstelling gefundeerd kan beantwoord worden.

- Randvoorwaarden

- 1) Het verder vooronderzoek kan pas aanvatten na de sloop van de gebouwen en opbraak van de verhardingen. Hierbij is het van belang dat de bodemingrepen tot een minimum beperkt blijven en dat er bvb. geen funderingen uitgetrokken worden of kelders worden verwijderd. Op die manier wordt vermeden dat er niet-gedocumenteerd archeologisch erfgoed beschadigd wordt. Bodemplaten/vloeren/verhardingen mogen uitgebroken worden, eventuele funderingslagen eronder niet. Deze kunnen pas verwijderd worden indien het vooronderzoek heeft aangetoond dat er geen archeologische site aanwezig is, of – indien er wel een site aanwezig is – tijdens/na een eventuele opgraving van het terrein.
- 2) De proefsleuven worden in regel aangelegd tot op het eerste archeologische niveau. Gezien de ligging in een omgeving die onderhevig was aan zeewerking in de eerste eeuwen van onze jaartelling, kan het zijn dat er meerdere archeologische niveaus aanwezig zijn: een middeleeuwse niveau bovenop de mariene afzettingen, en ouder niveau (metaaltijden/Romeinse tijd) eronder. De uitvoerder van het verder vooronderzoek is zich hiervan bewust, en zal per sleuf minstens op 1 locatie een sondering uitvoeren doorheen het mariene pakket om het aantal archeologische niveaus vast te stellen. Het staat de uitvoerder vrij te bepalen hoe deze sonderingen gebeuren (als een plaatselijke verdieping uitgegraven met de graafkraan, of als een boring in de sleuf) en waar deze worden gesitueerd (bij voorkeur op een plek waar geen archeologische sporen op een eerste niveau zijn vastgesteld). Zeker op de locatie van de toekomstige parkeergarage is het van belang dat deze sonderingen minstens tot de verstoringsdiepte gaan.

- Proefsleuvenonderzoek

Teneinde na te gaan of er archeologisch relevante grondsporen aanwezig zijn binnen het onderzoeksgebied, dient gebruik gemaakt van de inplanting van parallelle, ononderbroken proefsleuven, met een tussenafstand van 12 à 15m van middelpunt tot middelpunt. Voor de uitgraving wordt gebruik gemaakt van een niet-getande graafbak. De sleuven zijn 1,80 tot 2m breed. Daarnaast worden extra volg-, dwarsleuven of kijkvensters aangelegd om beter inzicht te krijgen in de aard van de aangetroffen archeologische sporen.

Er wordt ca. 10% van de onderzoekbare zone van 3071m² opengelegd door middel van proefsleuven, en ca. 2,5% door middel van volg-, dwarssleuven of kijkvensters. In totaal wordt 12,5% of 384m² opengelegd.

De sleuven worden aangelegd tot op het eerste archeologische niveau. Indien er meerdere archeologische niveaus met grondsporen aanwezig zijn, worden deze plaatselijk verder onderzocht en geregistreerd, in zo'n mate dat de onderzoeksvragen correct kunnen beantwoord worden en tot er voldoende gegevens voorhanden zijn om een gemotiveerd programma van maatregelen voor al dan niet verder onderzoek op te stellen. Het is daardoor mogelijk niet noodzakelijk om bij het voorkomen van meerdere archeologische niveaus de volledige oppervlakte van de sleuven te verdiepen tot onder het eerste archeologische niveau; indien er meerdere archeologische niveaus aanwezig zouden zijn, is het beter om te werken met registraties van een beperkte oppervlakte om de verstoring van het bodemarchief in deze fase van het archeologisch traject tot een minimum te beperken.

De grond wordt gescheiden afgegraven en gestockeerd naast de sleuf. Het dichtn gebeurt op zo'n manier dat de originele bodemopbouw opnieuw bekomen wordt en dat de draagkracht van de bodem minstens gelijk is aan de draagkracht voorafgaand de start van het veldwerk. Indien nodig worden kwetsbare sporen (bv. graven) afgedekt met waterdoorlatende doek.

Figuur 2 Indicatif sleuvenplan, geprojecteerd op het kadasterplan (bron: geopunt.be). Perceel 502N2 dient niet verder onderzocht te worden.

5. Gewenste competenties

Het team voor het proefsleuvenonderzoek moet bestaan uit minstens 2 archeologen met minstens 40 werkdagen veldervaring met proefsleuvenonderzoek. Minstens 1 van deze archeologen dient ervaring te hebben met onderzoek van meerperiodesites. Minstens 1 van deze archeologen dient minstens 200 werkdagen ervaring te hebben met onderzoek in stedelijke contexten.

Het landschappelijk bodemonderzoek in de sleuven dient uitgevoerd te worden door een aardkundige of een assistent-aardkundige met ervaring van onderzoek van sites met 'recente' mariene afzettingen.

6. Voorziene afwijkingen ten aanzien van de Code van Goede Praktijk

Er zijn geen voorziene afwijkingen.